

PEDAGOGIK MAHORAT

5
2023

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

5-son (2023-yil, iyun)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2023

<https://buxdu.uz>

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2023, № 5

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy
Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Mas'ul kotib: Sayfullayeva Nigora Zakiraliyevna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Rasulov To'liqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)

Andriyenko Yelena Vasilyevna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta'limi instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Romm Tatyana Aleksandrovna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta'lim instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Chariyev Irgash To'rayevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ro'ziyeva Dilnoza Isomjonovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc)

To'xsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori, dotsent

Nazarov Akmal Mardonovich, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jumaev Rustam G'aniyevich, siyosiy fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Zaripov Gulmurot Toxirovich, texnika fanlari nomzodi, dotsent.

Navruz-Zoda Layli Baxtiyorovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО

Научно-теоретический и методический журнал

№ 5, 2023

Решением Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан от 29 декабря 2016 года журнал включён в перечень изданий, рекомендованных для публикации научных результатов статей по направлениям «Педагогика» и «Психология».

Журнал основан в 2001 году.

Журнал выходит 12 раз в год.

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: 200117, Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Адизов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор

Ответственный редактор: Сайфуллаева Нигора Закиралиевна – доктор философии педагогических наук (PhD)

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экономических наук

Бегимкулов Узакбай Шаимкулович, доктор педагогических наук, профессор

Навруз-заде Бахтиёр Нигматович, доктор экономических наук, профессор

Махмудов Мэлс Хасанович, доктор педагогических наук, профессор

Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор

Расулов Тулкин Хусенович, доктор физико-математических наук, профессор

Янакиева Елка Кирилова, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)

Андрienko Елена Васильевна (Институт физико-математического, информационного и технологического образования НГПУ, Новосибирск, Россия)

Ромм Татьяна Александровна (Институт истории, гуманитарного, социального образования ФГБОУ ВО НГПУ, Новосибирск, Россия)

Чудакова Вера Петровна, кандидат психологических наук (Национальная академия педагогических наук Украины, Украина)

Хамроев Алижон Рузикулович, доктор педагогических наук (DSc), доцент

Каххаров Сиддик Каххарович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудова Муюссар, доктор педагогических наук, профессор

Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)

Таджиходжаев Закирходжа Абдусаттарович, доктор технических наук, профессор

Аманов Мухтор Рахматович, доктор технических наук, профессор

Ураева Дармоний Саиджановна, доктор филологических наук, профессор

Дурдиев Дурдимурод Каландарович, доктор физико-математических наук, профессор

Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор

Олимов Ширинбой Шарофович, доктор педагогических наук, профессор

Чариев Иргаш Тураевич, доктор педагогических наук, профессор

Киямов Нишон Содикович, доктор педагогических наук, профессор

Шомирзаев Махматмурод Хурамович, доктор педагогических наук, профессор

Рузиева Дилноза Исомжоновна, доктор педагогических наук, профессор

Курбонова Гулноз Незматовна, доктор педагогических наук (DSc)

Тухсанов Кахрамон Рахимбоевич, доктор филологических наук, доцент

Назаров Акмал Мардонович, доктор философии психологических наук (PhD), доцент

Жумаев Рустам Ганиевич, доктор философии политических наук (PhD), доцент

Зарипов Гулмурот Тохирович, кандидат технических наук, доцент

Навруз-заде Лайли Бахтиёровна, доктор философии экономических наук (PhD)

PEDAGOGICAL SKILLS

The scientific-theoretical and methodical journal

№ 5, 2023

By the decision of the Higher Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2016, the journal was included in the list of publications recommended for publishing scientific results of articles in the areas of «Pedagogy» and «Psychology».

The journal was founded in 2001.

The journal is published 12 times a year.

The journal is registered by the Bukhara Department of the Agency for Press and Mass Communication of Uzbekistan.

The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: 200117, Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Pedagogical Sciences of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov.

Editor: Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Nigora Z. Sayfullaeva

Doctor of Economics Sciences Prof. Obidjon X. Xamidov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Uzokboy Sh. Begimkulov

Doctor of Economics Sciences, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Mels Kh. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Holboy I. Ibragimov

Doctor of Physical and Mathematical Sciences (DSc), Prof. Tulkin Kh. Rasulov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakieva (Bulgaria)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Andrienko Yelena Vasilyevna (Russia)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Romm Tatyana Aleksandrovna (Russia)

Candidate of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraina)

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Doc. Alijon R. Hamroev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. M. Mahmudova

Doctor of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)

Doctor of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev

Doctor of Technical sciences, Prof. Mukhtor R. Amanov

Doctor of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva

Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev

Doctor of Economics, Prof. Nasir N. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Irgash T. Chariev

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Nishon S. Kiyamov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Maxmatmurod X. Shomirzaev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Dilnoza I. Ruzieva

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Gulnoz N. Qurbonova

Doctor of Philology, Doc. Qahramon R. Tuxsanov

Doctor of Psychology, Doc. Akmal M. Nazarov

PhD in Political Sciences, Doc. Rustam G. Jumaev

Candidate of technical sciences, Doc. Gulmurot T. Zaripov

PhD in Economics Sciences, Layli B. Navruz-zade

MUNDARIJA

№	Familiya I.Sh.	Mavzu	Bet
DOLZARB MAVZU			
1.	<i>ELOV Ziyodullo Sattorovich</i>	Oʻz joniga qasd qilish deviant xulq-atvorli oʻsmirlarda psixologik muammo sifatida	8
2.	<i>АХМАДОВ Назиржон Рахматович</i>	Психологические механизмы формирования адаптационного процесса у дезадаптированных подростков	13
PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA			
3.	<i>XASANOVA Surayyo Shonazarovna</i>	Ixtisoslashgan maktablarda taʼlim jarayonini psixodiagnostik metodlar yordamida tadqiq etish	18
4.	<i>XOLTURAYEV Asqarjon Panjiyevich</i>	Oʻquv faoliyatida natijaga erishish shakllanishiga taʼsir etuvchi psixologik omillar	22
5.	<i>ABDIEVA Gulara Babaniyazovna</i>	Finlandiya taʼlimiy yondashuvi asosida QR-kodlar yaratish metodlari va ulardan foydalanish usullari	26
6.	<i>FAYZULLAYEVA Gulchexra Sharipboyevna</i>	Taʼlim sohasida kasb standartini joriy qilishning konseptual asoslari	30
7.	<i>JABBOROVA Dilafruz Furqatovna</i>	Pedagogik riskologiya va uning ilmiy-nazariy asoslari	35
8.	<i>MAXMUDOVA Zulfiya Mexmonovna</i>	Qoʻriqlash xizmati xodimlari ijtimoiy-psixologik va kommunikativ kompetentligi	40
9.	<i>MOʻMINOVA Dilrabo Murodillayevna</i>	Oʻsmir qizlarda “xarakter aksentuatsiyasi” ning xususiyatlari	45
10.	<i>NAZAROV Tohir Toshpoʻlatovich</i>	Chaqiriqqacha harbiy taʼlim yoʻnalishi subʼektlarining didaktik jarayonlardagi faoliyatini loyihalashning pedagogik shart-sharoitlari	49
11.	<i>OCHILOVA Manzura Orziqulovna</i>	Koʻzi ojiz bolalarga taʼlim-tarbiya berishning pedagogik asoslari	54
12.	<i>OLIMOV Laziz Yarashovich</i>	Sud psixolog eksperti ijtimoiy-psixologik kompetentligi va emotsional intellekti korrelyatsiyasi	58
13.	<i>RAXIMOVA Nilufar Atamurotovna</i>	Boʻlajak oʻqituvchilarda qadriyatli yondashuv asosida pedagogik tafakkurni rivojlantirishning pedagogik zaruriyati	65
14.	<i>SADIKOVA Firuza Safarovna</i>	Interaktiv taʼlim platformalar vositasida talabalarning umumiy kompetentsiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish usullari	69
15.	<i>TURDIEVA Gavhar Saidovna</i>	Raqamli taʼlim platformalari talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish koʻnikmalarini shakllantirish vositasi sifatida	75
16.	<i>УЛҲОБА Шаҳлола Муслиддиновна</i>	Тадбиркорларнинг ўзгарувчан бозор шароитига мослашув омиллари	81
17.	<i>XUJAKULOV Sherzod Amankulovich</i>	Axborot-metodik qoʻllab-quvvatlash: tushuncha, mazmun, mohiyat	85
18.	<i>ZOKIROVA Dilnoza Nematillaevna, OTAMIRZAEV Olimjon Usubovich</i>	Boʻlajak muhandis-energetiklarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda interfaol usullardan foydalanish	90
19.	<i>ИСМАТОВА Дилафруз Туймуратовна</i>	Оилавий муносабатларда эмоционал зўриқишларни коррекциялашнинг ижтимоий-психологик хусусиятлари	95
20.	<i>ФАЙЗИЕВ Зоҳиддин Ҳасанбоевич</i>	Педагог шахсининг стрессга нисбатан бардошлилик даражасини эмпирик тадқиқ этилиши	100
21.	<i>RAXIMOV Farrux Boltayevich</i>	Virtual taʼlim muhitida oʻqitish texnologiyasi	105
22.	<i>КУРБАНОВА Фульноз Негматовна</i>	Профессиональное мышление в системе высшего медицинского образования и аспекты его развития посредством педагогического общения	110

CHAQIRIQQACHA HARBIY TA'LIM YO'NALISHI SUBYEKTLARINING DIDAKTIK JARAYONLARDAGI FAOLIYATINI LOYIHALASHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

*Nazarov Tohir Toshpo'latovich,
Buxoro davlat Pedagogika institutining
Harbiy ta'lim fakulteti maxsus tayyorgarlik sikli o'qituvchisi, dotsent.
nazarovtohir560@gmail.com*

Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishining didaktik jarayonlarini loyihalashda bu tizimning takomillashuvi nazariyasi va amaliyotini shunday keng qamrovli o'rganish tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chaqiriqqacha harbiy ta'lim didaktik jarayonlarida o'rgatuvchilik faoliyati talabalarning o'quv faoliyatini boshqarishdan iborat bo'ladi va ularni mashg'ulotlar uchun uyushtirishda, ularning diqqati, tafakkuri, xatti-harakati va hokazolariga rahbarlik qilishda, ular oldiga ularning faoliyatini tobora murakkablashtirilgan vazifalarni izchillik bilan qo'yib borishda, ularni tekshirib borish kabilarda o'z ifodasini topadi.

Kalit so'zlar: kompetensiya, loyiha, subyekt, didaktika, harbiy ta'lim, bilim, ta'lim, ko'nikma, faoliyat, kasbiy mahorat, malaka, tahsil oluvchi.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ ВОЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ДИДАКТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ

Комплексное изучение теории и практики совершенствования этой системы при проектировании дидактических процессов военного образования до призыва приобретает всё большее значение. В дидактических процессах допризывной военной подготовки учебная деятельность состоит в управлении учебной деятельностью курсантов и организации их для обучения, руководстве их вниманием, мышлением, поведением и т. д. Она выражается в таких аспектах, как их проверка.

Ключевые слова: компетенция, проект, предмет, дидактика, военное образование, знание, образование, умение, деятельность, профессиональное мастерство, квалификация, студент.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DESIGNING THE ACTIVITY OF THE SUBJECTS OF MILITARY EDUCATION IN DIDACTIC PROCESSES

Such a comprehensive study of the theory and practice of the improvement of this system in the design of the didactic processes of military education before the draft is becoming more and more important. In the didactic processes of pre-draft military education, the teaching activity consists of managing the students' educational activities and organizing them for training, guiding their attention, thinking, behavior, etc. It is expressed in such things as checking them.

Key words: competency, project, subject, didactics, military education, knowledge, education, skill, activity, professional skill, qualification, student.

Kirish. Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik sohasi O'zbekiston Respublikasi «Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida»gi qonunga muvofiq kiritilgan bo'lib, harbiy ta'limni o'qitilishi majburiy davlat shakli hisoblanadi. Yoshlarni O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari safidagi xizmatiga tayyorlash tizimining muhim qismini tashkil etadi.

Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishining didaktik jarayonlarini loyihalashda har tomonlama nazariy va amaliy faoliyatning obyekti, shu jumladan siyosiy, harbiy, ijtimoiy-iqtisodiy, ijtimoiy-pedagogik, psixologik davlatimiz va jamiyatimiz xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan boshqa tadbirlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bu tizim aniq kadrlar salohiyatini ko'paytirishning ijtimoiy-iqtisodiy shartlariga, bunday takror ishlab chiqarishning ijtimoiy tartibini va butun tizimni boshqarishning umumiy tamoyillarini belgilaydigan harbiy-siyosiy va ijtimoiy-siyosiy munosabatlarga va uning boshqa ko'plab tarkibiy bo'laklariga asoslangan shakllanishida namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, fuqarolik oliy o'quv yurtlari talabalarining harbiy tayyorgarligi, uning maqsadi, vazifalari, mazmuni, o'ziga xos harbiy tashkiloti, harbiy xizmatchilari, ofitser-o'qituvchilar bilan bevosita faoliyat olib boradi. Shu munosabat bilan, fuqarolik oliy o'quv yurtlarida keng ko'lamli masalalarni qamrab oluvchi harbiy tayyorgarlik tizimini o'rganish harbiy-siyosiy, siyosiy-ijtimoiy

va ijtimoiy hisobga olingan holda qurilgan keng qamrovli harbiy pedagogik tadqiqotning oʻziga xos va mos xususiyatiga ega ekanligini bildiradi.

Asosiy qism. Chaqiriqqacha harbiy taʼlim yoʻnalishining didaktik jarayonlarini loyihalashda bu tizimning takomillashuvi nazariyasi va amaliyotini shunday keng qamrovli oʻrganish tobora dolzarb ahamiyat kasb etib kelmoqda. Koʻrib chiqilayotgan muammoning dolzarbligi va ahamiyati, birinchi navbatda, bu faoliyat sohasida XX asrlar oxirida paydo boʻlgan va oldinroq hal qilishni talab qiladigan qarama-qarshiliklarning butun majmuasini aks ettirishi bilan belgilanadi. Harbiy mutaxassislarni tayyorlashning zamonaviy tizimidagi yetakchi qarama-qarshilik jamiyatning kadrlar salohiyatiga boʻlgan obyektiv ehtiyojlari, uning xavfsizligini taʼminlash, moddiy, moddiy-texnik, ijtimoiy-iqtisodiy sharoit va uni qayta ishlab chiqarish vositalari oʻrtasidagi tafovutda namoyon boʻladi. Shu bilan birgalikga, taʼlimning fuqarolik sohasida reproduktiv faoliyat tobora koʻproq zamonaviy iqtisodiyotning bozor sharoitlariga, oʻquv jarayonini moliyalash-tirishning byudjetdan tashqari manbalariga ham bogʻliq. Zamonaviy mutaxassislarni tayyorlash uchun ajratilgan byudjet mablagʻlari bunday oʻqitishning meʼyoriy taʼminlanishiga mos boʻla olmaydi.

Harbiy boʻlmagan oʻqitish tizimida zarur boʻlgan harbiy kadrlarni oʻqitish imkoniyatlari, qoʻshimcha ravishda xarajatlarni talab etadi. Olingan maʼlumotlar harbiy xizmatning moddiy-ijtimoiy sharoitlari, shuningdek, talabalarni tayyorlash bilan bogʻliq muammolarning namoyon boʻlishi, harbiy xizmatga boʻlgan motivatsiya, harbiy tayyorgarlik aspektlarini oʻrganishni talab qiladi. Muammolarning butun majmuasini koʻp tomonlama oʻrganishga boʻlgan ehtiyoj, ularni hal qilish yoʻllarini topishning nazariy va amaliy ahamiyati quyidagilardan kelib chiqadi: birinchidan, sohadagi yangi qonunlar va tegishli meʼyoriy hujjatlar; ikkinchidan, shakllanayotgan Oʻzbekiston mudofaa doktrinasining asosiy qoidalari, ayniqsa Qurolli Kuchlarni professionallashtirishga oid va ularning istiqbolli ishlanmalari, uchinchidan, oliy harbiy va oliy fuqarolik taʼlim tashkilotlarining yangicha maqsadlari, yaxlit qismi harbiy tayyorgarlikning oʻrganilayotgan tizimi va shunga mos ravishda ularning ilmiy faoliyatining asosiy yoʻnalishlari, shuningdek, zamonaviy didaktik jarayon vazifalaridir.

Oʻzbekiston fuqarolik universitetlarida harbiy tayyorgarlik tizimini oʻzgartirish va takomillashtirish ushbu ajralmas obyektni, uning mohiyatini, tabiatini va tizimni tashkil etuvchi arxitekturasini ilmiy tushunmasdan, uning tabiiy oʻzaro bogʻliqligi va eng barqaror munosabatlari haqida tegishli gʻoyalarni shakllantirmasdan uning ishlashi, rivojlanishi mexanizmini (dinamik tizimini) tashkil etuvchi munosabatlarni qurish mushkul.

Zamonaviy harbiy pedagogik konsepsiyaning eng muhim gʻoyasi, nazariyasi va amaliyotida, uni takomillashtirish jarayonida, birinchi navbatda, tizimning hamma elementlarining umumiy yaxlitligi, tenglik muvozanati, adekvatligini taʼminlash, tashqi va ichki oʻzaro bogʻliqliklardagi asosiy va yuqori tuzilma shartlarini inobatga olish hisoblanadi. Fuqarolik oliy taʼlim tashkilotlarida harbiy kadrlar tayyorlash tizimining faoliyat koʻrsatish mexanizmini ilmiy asoslash va takomillashtirish maqsadida uning tarixiy-qiyyosiy, nazariy-qiyyosiy va tizimli tarkibiy-funksional tahlillari amalga oshirilmoqda. Shu asosda, tizimning paydo boʻlishi va rivojlanish tarixi, uning mahalliy va xorijiy oliy oʻquv yurtlaridagi hozirgi holati, shuningdek, uning ijtimoiy-pedagogik mohiyati va zamonaviy konsepsiya asoslari va yoʻllarini belgilaydigan umumiy tarkibiy va vazifaviy mexanizmining takomillashuv bosqichlari aniqlanadi.

Oliy taʼlim tashkilotlarida harbiy oʻqitish - maxsus funksiyani amalga oshirishga yoʻnaltirilgan, aniq meʼyorlar asosida ishlab chiqilgan, jamiyat xavfsizligini taʼminlaydigan, muayyan kadrlar salohiyatini rivojlantirishga moʻljallangan maxsus tizim sifatida baholanishi lozim. Uning asosi – yaxlit tizimga birlashtirilgan ijtimoiy, moddiy, harbiy, pedagogik, siyosiy va boshqa tizimli komponentlardan iborat jarayon hisoblanadi.

Har qanday murakkab tizimli obyektning mohiyati, tuzilishi va dinamikasini aniqlashning uslubiy vazifalarini tahlil qilishdan boshlanadi. Shunga muvofiq, tadqiqot doirasida ushbu tizimning asosiy komponentlarini, shu jumladan nazariy va amaliy komponentlarning joylashishi, namoyon boʻlishini tahlil qilish, ularning oʻzaro bogʻliqliklarining turlari, xususiyatlari, aloqalari, evolyutsiya bosqichlari va holatlarini aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Yangilanayotgan Oʻzbekistonda amalga oshirilayotgan yangi taʼlimiy islohotlarning bosh maqsadi barkamol shaxs va yuqori malakali mutaxassislarni yetishtirishdan, tarbiyalashdan iborat ekan, chaqiriqqacha harbiy taʼlim yoʻnali-shining didaktik jarayonlarini loyihalashda talabalarining kasbiy malakalarini rivojlantirish alohida oʻziga xos ahamiyat kasb etib, ularning kelgusidagi kasbiy sifatleri va shaxsiy salohiyatiga ehtiyojning yuqoriligi, shaxs hayot faoliyatining turli sohalarida egallangan maʼlumotlardan yuksak qamrovli foydalanishni talab qilmoqda.

Chaqiriqqacha harbiy taʼlim yoʻnalishining didaktik jarayonlarini loyihalashda talabalarining ijtimoiy rivojlanishi, kasbiy malakalarga ega boʻlishini inobatga olish kerak. Binobarin, ijtimoiy rivojlanish – bu

odamning ruhiyati va vujudidagi ijobiy tomonga boʻlgan sifat oʻzgarishlaridir. Inson oʻzining ehtiyojlarini qanoatlantirish uchun vosita va manbalar qidiradi hamda oʻzgalar bilan muloqotda boʻladi. Ushbu jarayonlar davomida shaxsning ijtimoiy sifatleri shakllanib, mustahkamlanib boradi. Oʻzaro bogʻliq, ayni vaqtda, oʻziga mustaqil boʻlgan biologik va ijtimoiy omillar inson koevolyutsiyasiga taʼsir etib shaxsni shakllantiradi. Bu esa, talabalarni kelgusi kasbiga tayyorlash uchun xizmat qiladigan didaktik jarayonlarni loyihalashda ularda qator ijtimoiy sifatlar tarkib topishi bilan birga, ilmiy asoslangan mustaqil fikr ham shakllanishiga zamin yaratadi.

Shaxsning kasbiy malakalarini shakllantirish didaktik muammodir. Talabaning kasbiy malakalarini shakllantirish taʼlim jarayonida amalga oshiriladigan uzluksiz davomli jarayondir. “Chaqiriqqacha harbiy taʼlim” sikliga taalluqli oʻquv fanlarini oliy taʼlim tashkilotlarida jarayonlarni amaliy egallash yagona maqsad boʻlib qolmasdan, uni oʻrganish talabalarning kasbiy malakalarini rivojlantirishga imkon beradigan vosita hamdir.

Har qanday maqsad ehtiyoj tufayli paydo boʻladi. Shaxsiy shijoat tashqi ijtimoiy, shu jumladan, maqsadga yoʻnaltirilgan taʼlim-tarbiya muhitlarining taʼsiri ostida kechadi. Xususan, talabalarning kasbiy malakalarini rivojlantirishda mashgʻulot oʻqituvchisidan mohirlik talab qilinadi. Oliy taʼlim oʻqituvchisining faoliyati shaxsni tarbiyalash jarayonida taʼlim-tarbiya olish sharoitlarini yaratish, uning ehtiyojlarini qondirish va qobiliyatlarini rivojlantirishga yoʻnaltirilgan boʻlishi kerak.

Kasbga yoʻnaltirish – jamiyat ehtiyojidan kelib chiqqan holda tahsil oluvchilarga maʼlum bir kasb-hunar oʻrgatishning taʼlimiy-maʼrifiy jarayoni boʻlib hisoblanadi.

Didaktika taʼlim mazmunini tanlash muammolari bilan ham shugʻullanar ekan, taʼlim prinsipining qoʻyilishi, taʼlim metodlari va vositalarining qoʻllanishi yoʻllarini nazarda tutadi. Shu sababli, tadqiqot doirasida oʻqitish mazmuni didaktik tushunchaga tegishli boʻlib, oʻqitish mazmuni jamiyat talabini bajarishi nuqtai nazaridan tadqiq qilindi.

Didaktik jarayon - didaktik tushunchalar va taʼlim paradigmalarining tamoyillariga boʻysunuvchi, taʼlim texnologiyalari va metodlari, vosita va shakllari yordamida taʼlim subyektlari (ofitser-oʻqituvchi va talabalar)ning maqsadga qaratilgan birgalikdagi faoliyati boʻlib, bu jarayonda tahsil oluvchilarni rivojlantirishni amalga oshiradigan bilim, koʻnikma, malaka va kompetentsiyalar yuzaga chiqadi.

Tashkil etish – qoʻyilgan maqsadni samarali amalga oshirish uchun unga zaruriy shaklni taqdim etadigan, aniq mezonlar asosida tartiblangan didaktik jarayon.

Maʼlumki, **faoliyat**- insonning tashqi olamga faol munosabati shakli boʻlib, oʻzini oʻzi maqsadga muvofiq tarzda oʻzgartirish usuli sanaladi. Faqat faoliyat zahirida inson mohiyati namoyon boʻladi. Jamiyat ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, faoliyat shakllari moddiy, ijtimoiy-siyosiy kabi guruhlariga turkumlanadi.

Inson faoliyatining hamma asosiy turlari (mehnat, fan, sanʼat, oʻyin, oʻqish, sport) uning tevarak-atrof olamni va oʻz-oʻzini bilish bilan bogʻlangan. Oʻqish tevarak-atrofdagi olamni bilishning maxsus tashkil etilgan va ofitser-oʻqituvchi rahbarlik qiladigan alohida turidir. Bu jarayonning mohiyati – bilim, koʻnikma malaka va kompetentsiyalarni hosil qilish, oʻquv fanlari mazmunini oʻzlashtirib olish va bilish kuchlarini rivojlantirishdir.

Bilim, koʻnikma va malakalarni amalda qoʻllash jarayoni taʼlimning yakuniy mustaqilligini asta-sekin va izchillik bilan oshirib borishni talab qiladi.

Taʼlim jarayonining bu ikki tomoni (oʻqitish va oʻqish) bir maqsad: taʼlimning xilma-xil vositalari va metodlaridan foydalangan holda oʻquv materialni egallab olinishi maqsadi bilan birlashgandir.

Ofitser-oʻqituvchining oqilona biror maqsadga qaratilgan rahbarligi va talabalarning esa faol ongli ishtirokisiz, taʼlim jarayonida ijobiy natijalar boʻlishi mumkin emas.

Taʼlimda tahsil oluvchining faoliyati haqida gap ketganda talabaning bilish faolligi tushunchasi alohida ahamiyat kasb qiladi. Talabaning bilish faolligi uning bilish jarayonidagi intellektual mulohazasida, umumiy va alohida topshiriqlarni bajarishida namoyon boʻladi. Bu xususiyatlar talabalarning faqatgina yuqori darajadagi bilim olishini kafolatlab qolmay, balki uning hayotiy faoliyati, yaʼni talaba shaxsining shakllanishi, uning amaliyotga, hayotga boʻlgan faol munosabati uchun xarakterlidir. Shu sababli bilish faolligini oshirish insonning faol hayotiy qarashlarini shakllantirish deb bimalol aytish mumkin.

Tahsil oluvchining bilish faoliyatining yana bir farqli xususiyati uning kechish xarakteri hisoblanadi.

Talabaning bilish faoliyati maqsadi ham, mazmuni ham, usullari ham dasturga kiritilganligi bois, talaba jalb etilayotgan taʼlim jarayoni turlicha kechishi, subyekt (talaba) kuchi faolligi, mustaqilligi, turlicha sarf etilishi bilan borishi mumkin. Ayrim hollarda uning jarayoni taqlidiy reproduktiv, boshqalarda izlanishli, uchinchisida ijodiy xarakterga ega boʻlishi mumkin. Aynan faoliyat jarayonining kechish xarakteri – uning oxirgi natijasi egallangan bilim, koʻnikma, malaka va kompetensiyalari xarakteriga taʼsir etadi.

Tahsil oluvchining bilishi xuddi yetuk ilmiy bilish yoʻli kabi haqiqat ofitser-oʻqituvchi tomonidan fandagi faktlar, ilmiy kashfiyotlarni oʻrganish ularning tarixiy yoʻlini oʻzlashtirish yordamida kechadi.

Insonning asl ijtimoiy mulki sifatida faoliyatining muhim belgisi faoliyat subektlarining atrof-muhit bilan oʻzaro taʼsiri va muhim boyliklar yaratuvchi faoliyatining qayta aloqasidir. Bilishga qiziqish oʻqishning eng muhim va eng qimmatli motivi sifatida bolani maktabga, darslarga, oʻz bilish faoliyatiga nisbatan ijodiy munosabatiga koʻmaklashadi.

Tahsil oluvchining bilishga qiziqishi motiv sifatida rivojlanishi oʻziga xos uzoq yoʻliga ega boʻlishi mumkin. Ayrim oʻquv-harakatlari taʼsiridan toʻliq faoliyatning ustuvor motivigacha. Hatto oʻqishning yetakchi motivlaridan biriga aylanib, qiziqish shaxsning maʼnaviy boyishiga koʻmaklashuvchi umumiy yoʻnalganligining ahamiyatli qismiga aylanishi mumkin. Har qanday motiv singari bilishga qiziqish ajralgan holda rivojlanmaydi, uning tiklanishi boshqa motivlar (axloqiy, ijtimoiy, oʻquv vahokazo) bilan birga kechadiki, qiziqish ular bilan boyiydi va ularga ijobiy taʼsir qiladi.

Loyiha - insonlarning jamoaviy, tashkiliy, mustaqil izlanishga undovchi, muayyan maqsadga yoʻnaltirilgan faoliyat shaklidir. Loyiha: inshoot, jarayon, tadbir, stsenariy rejasidir; muayyan hujjatning taxminiy matni.

Loyihalash esa - maqsadga yoʻnaltirilgan faoliyat boʻlib, quyilgan muammo-ning yechimini topishga qaratiladi va uni oʻzgartirish yoʻllari va yechimlarini topishga zamin yaratadi hamda muayyan natijani qoʻlga kiritishga qaratilgan, taʼlim subyektlari tomonidan bajariladigan faoliyatni tashkil qilishni anglatadi.

Chaqiriqqacha harbiy taʼlim yoʻnalishi subyektlarining didaktik jarayonlardagi faoliyatini loyihalash maqsadi:

Talabalar uchun:

- talabalarda oʻquv-biluv motivatsiyasini oshirish;
- talabalarda bilish faoliyatini rivojlantirish;
- tahsil oluvchilarning darsga tayyorgarligiga boʻlgan masʼuliyatni oshirish va keyingi oʻquv faoliyatiga ragʻbat sifatida namoyon boʻlishini taʼminlash;
- talabalarda bilish faoliyatini rivojlantirish, qoʻshimcha adabiyotlar bilan ishlash koʻnikmalarini shakllantirish, zamonaviy taʼlim texnologiyalar, kompyuter, Internet, elektron axborot resurslari imkoniyatlaridan foydalanish koʻnikmalarini rivojlantirish;
- taqdim qilingan oʻquv materialidagi eng muhim gʻoyalarni saralash, tahlil qilish, qiyoslash koʻnikmalarini rivojlantirish;

Ofitser-oʻqituvchi uchun:

- kam samara beruvchi verbal (ogʻzaki) bilim oʻzlash oʻrniga tizimli yondashuvlar orqali bilim oʻzlashtirish jarayonini hosil qilishni taʼminlovchi uslubiyotlardan xabardor boʻlish;
- dars samaradorligini oshirish, oʻrganilayotgan oʻquv predmetiga zamona-viy taʼlim texnologiyalari orqali motivatsiya paydo qilish;
- talabalarning psixofiziologik va shaxsiy-individual qobiliyatlarini inobatga oluvchi metodikalardan foydalanish;
- oʻquv jarayonini loyihalashga imkoniyat yaratish;
- oʻqituvchi va talaba oʻrtasida «subyekt-subyekt» munosabatlarini qaror toptirish va taʼlimning kafolatlangan natijalariga erishish.

Muhokamalar va natijalar. Dastlabki ikki tarkibiy qismlarning ahamiyatini zarracha ham inkor etmagan holda mubolagʻasiz aytish mumkinki, harbiy taʼlimda hal qiluvchi oʻrinni oʻquv moddiy baza egallaydi. Bu birinchi navbatda Chaqiruvga qadar boshlangʻich tayyorgarlik kursining xususiyatlari, uning koʻp qirraliligi va amaliy yoʻnaltirilganligi bilan tushuntiriladi. Masalan, qurolning oʻquv namunasiga ega boʻlmasdan, uni oʻrganishning iloji boʻlmaydi.

Xulosa. Chaqiriqqacha harbiy taʼlim didaktik jarayonlarida oʻrgatuvchilik faoliyati talabalarining oʻquv faoliyatini boshqarishdan iborat boʻladi va ularni mashgʻulotlar uchun uyushtirishda, ularning diqqati, tafakkuri, xatti-harakati va hokazolariga rahbarlik qilishda, ular oldiga ularning faoliyatini tobora murakkablashtirilgan vazifalarni izchillik bilan qoʻyib borishida, ularni tekshirib borish kabilarni oʻzida mujassam qiladi.

Oʻquv faoliyati yoki oʻqish bilim, koʻnikma va malakalarni egallab olishning murakkab jarayoni boʻlib, talabalarning intellektual, irodaviy va jismoniy kuch-gʻayratini talab qiladi hamda ularning rivojlanishini ragʻbatlantiradi.

Maʼlumki, bilish faoliyatining subyekti talaba sanaladi. Shu bois ijtimoiy-pedagogik asoslarga ega taʼlim markazida uning shaxsi, ongi, ham oʻrganilayotgan olamga, ham bilish faoliyatidagi hamkorlariga, talabalar va uning taʼlim olishini tashkil etuvchi va yoʻnaltiruvchi ofitser-oʻqituvchilar munosabati yotadi. Bu masala barcha davrlarda birdek ahamiyat kasb etib kelmoqda.

Adabiyotlar:

1. Новиков Д.А. Развитие патриотических чувств у студентов неязыковых вузов //Ж.: «Языкознание и литературоведение».-М.;№5,-S.29-34.
2. Muslimov N.A. Harbiy ta’lim o’qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: ped.fan. d-ri diss...// – T.; 2007.-310b.
3. Эфимов В.Ф. Компетентность как новое качество личности школьника // Начальная школа. 2012. № 2. С. 11-17.
4. Uzoqov A.M. Talabalarning vatanparvarligini baholash mezonlari// -T.; “Fan va axborot texnologiyalar”, 2018.-122 bet.
5. G’oziyev E. Shaxs rivojlanishida qobiliyatlarning ahamiyati metodikasi-T.;Universitet, 2005.-74 b.

**“PEDAGOGIK MAHORAT” JURNALI UCHUN MAQOLALARNI
RASMIYLASHTIRISH TALABLARI**

“PEDAGOGIK MAHORAT” ilmiy jurnali mualliflari diqqatiga!

1. “PEDAGOGIK MAHORAT” ilmiy jurnali ilmiy maqolalarni o‘zbek, rus va ingliz tillarida chop etadi.
2. E‘lon qilinadigan maqolalarga bo‘lgan asosiy talablar:
 - ✓ ishning dolzarbligi va ilmiy yangiligi;
 - ✓ maqolaning hajmi: adabiyotlar ro‘yxati, chizma va jadvallar inobatga olingan holatda 4-8 betgacha;
 - ✓ maqola nomi, annotatsiya (80-90 ta so‘z) va tayanch so‘zlar (8-10 ta) ingliz, o‘zbek va rus tillarida keltiriladi.
3. Maqola boshida UDK (udc.online internet saytidan olishingiz mumkin), mavzu, muallifning F.I.O. (to‘liq yozilishi kerak), mualliflar bir nechta bo‘lsa, ularning har biri haqida to‘liq ma‘lumotlar berilishi shart, tashkilot, shahar, mamlakat, muallifning e-maili ko‘rsatiladi. Matnda kirish qismi, tadqiqot obyekti va qo‘llanilgan metodlar, olingan natijalar va ularning tahlili, xulosa, adabiyotlar ro‘yxati, albatta, keltiriladi. Maqolada keyingi 10-15 yilda e‘lon qilingan adabiyotlarga havola qilinishi tavsiya etiladi.
4. Matn uchun: Microsoft Word; Times New Roman, 11 shrift, maqola nomi bosh harflarda, interval 1,0; abzas 1,0 sm, yuqori va pastki tomon 2 sm, chap va o‘ng tomon 2 sm.
5. Agar maqolaga rasm, jadval, diagramma, sxema, chizma, turli grafik belgilar kiritilgan bo‘lsa, ular aniq va ravshan tasvirlanishi, qisqartmalarining to‘liq izohi yozilishi lozim. Formulalar matnga maxsus kompyuter dasturlarida kiritilishi kerak.
6. Iqtibos olingan yoki foydalanilgan adabiyot satr osti izohi tarzida emas, balki maqola oxirida asosiy matndagi ketma-ketligi asosida umumiy ro‘yxatda ko‘rsatiladi. Matn ichidagi ko‘chirmadan so‘ng iqtibos olingan asarning ro‘yxatdagi tartib raqami va sahifasi kvadrat qavs ichida beriladi. Bu o‘rinda kitob, to‘plam, monografiyalari uchun mualliflarning ism-familiyalari, manbaning to‘liq nomi, nashr ko‘rsatkichi (shahar, nashriyot va nashr yili) ko‘rsatiladi. Jurnal maqolalari va boshqa davriy nashrlar uchun mualliflarning ism-familiyalari, maqola nomi, jurnal nomi, yili va soni, sahifa nomeri ko‘rsatiladi.
7. Maqola matni kamida 70-80 % muallifning shaxsiy izlanishlari natijasiga asoslanishi lozim. Topshirilgan maqolalar “Antiplagiat” tizimi yordamida tekshiriladi.
8. Tahririyatga taqdim qilingan maqolalar tahririyat tomonidan taqrizga beriladi. Maqola taqrizdan qaytgach, agar zarur bo‘lsa, barcha savol va e‘tirozlar bo‘yicha muallifga qayta ishlash uchun taqdim etiladi. Maqola nusxalari qaytarilmaydi.
9. Tahririyat maqolani taqrizga yuboradi, taqriz ijobiy bo‘lsa maqola jurnalda chop etish uchun qabul qilinadi. Jurnalda anjuman tezislari va ma‘ruzalari chop etilmaydi. **E‘lon qilingan materiallarning haqqoniyligiga va ko‘chirilmaganligiga shaxsan muallif javobgardir.**
10. Tahririyat maqolaga ayrim kichik o‘zgartirishlarni kiritishi mumkin. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan ko‘rib chiqilmaydi va muallifga qaytarilmaydi.
11. Ijobiy taqriz berilgan maqola tahririyat tomonidan qabul qilingan sanaladi. Jurnal tahririyati maqola matnini qisqartirish va unga tahririy o‘zgartirishlar kiritishga haqlidir.
12. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan qabul qilinmaydi va ko‘rib chiqilmaydi.

Manzil: O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro viloyati, 200117, Buxoro shahri, M.Iqbol ko‘chasi, 11-uy, bosh bino, 2-qavat, 219-xona.

Web site: www.buxdu.uz

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

Telegram raqami: +998 (94) 837-18-38.

Buxoro davlat universiteti muassisligidagi
“PEDAGOGIK MAHORAT”
ilmiy-nazariy va metodik jurnali
barcha ta’lim muassasalarini
hamkorlikka chorlaydi.

Pedagoglarning sevimli nashriga aylanib ulgurgan “Pedagogik mahorat” jurnali maktab, kollej, institut va universitet pedagogik jamoasiga muhim qo‘llanma sifatida xizmat qilishi shubhasiz.

Mualliflar uchun eslatib o‘tamiz, maqola qo‘lyozmalari universitet tahririyat-nashriyot bo‘limida qabul qilinadi.

Manzirimiz: Buxoro shahri, M.Iqbol ko‘chasi 11-uy
Buxoro davlat universiteti, 1-bino 2-qavat, 219-xona

Tahririyat rekvizitlari:

Moliya vazirligi g‘aznachiligi

23402000300100001010

MB BB XKKM Toshkent sh. MFO 00014 INN 201504275

BuxDU 400110860064017094100079001

Pedagogik mahorat: rivojlanamiz va rivojlantiramiz!

PEDAGOGIK MAHORAT Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2023-yil 5-son (93) 2001-yil iyul oyidan chiqa boshlagan. OBUNA INDEKSI: 3070	Buxoro davlat universiteti nashri Jurnal oliy o‘quv yurtlarining professor- o‘qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, ilmiy xodimlar, magistrantlar, talabalar, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari hamda maktab o‘qituvchilari, shuningdek, keng ommaga mo‘ljallangan. Jurnalda nazariy, ilmiy-metodik, muammoli maqolalar, fan va texnikaga oid yangiliklar, turli xabarlar chop etiladi. Nashr uchun mas’ul: Nigora SAYFULLAYEVA Muharrir: Mexrigiyo SHIRINOVA Musahhih: Sarvinoz RAXIMOVA	Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi. Chop etish sifati uchun bosmaxona javobgar. Bosishga ruxsat etildi 13.06.2023 Bosmaxonaga topshirish vaqti 14.06.2023 Qog‘oz bichimi: 60x84. 1/8 Tezkor bosma usulda bosildi. Shartli bosma tabog‘i – 20,6 Adadi – 100 nusxa Buyurtma № 21 Bahosi kelishilgan narxda. “Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Buxoro shahri M.Iqbol ko‘chasi 11-uy.
--	--	---